

Славо СТОЈКОВИЋ

ПРИЛИЗИ ЗА БИОГРАФИЈУ ПЕТРА ЗАМБЕЛИЋА

Кључне ријечи: Петар Замбелић, поморство, Луштица

За Луштитчане се зна да су “одувек” пловили, али њихова прва веза са морем може се пре уочити у бродоградњи него у поморству. Документи, наиме, сведоче да су се још 1361. године, дакле у доба српске државе Немањића, градили бродови на Превлаци у Тиватском заливу. Ово бродоградилиште једно је од најстаријих у Боки, а као проценитељ бродова наводи се име капетана Ивана Божова из Луштице, за кога се још каже да је стално настањен у Котору. Ово је значајан податак који говори да су се Луштитчани, још у XIV веку, уздигли до високих дужности у историји нашег поморства. Историја још бележи да су се овим бродоградилиштем на Превлаци служили Дубровчани и Ћорђе Балшић. Ту је за своје галије места налазио и српски цар Душан. Одакле Душану галије? Уступила му их је Венеција 1348. године.

Прво власништво једног Луштитчанина над бродом потврђује которски документ од 4. фебруара 1443. у коме стоји да је извесни Никола Рого из Улциња унајмио на годину дана Стојку Брињешићу из Луштице свој цопол на четири весла. Цопол је мањи једрењак, намењен краћим путовањима дуж обале, био је омиљен бродић у то време, што потврђује податак да су Луштитчани Радослав Љумотић и Љубиша Радосалић чак у Венецији унајмили цопол “с унакрсним веслима” за 6 перпера с обавезом да власнику Марку Бону плаћају по два перпера на свака четири месеца.

Луштитчани су, као и остали Бокељи, служили на галијама, али

на овом месту ваља подсетити да галије нису покретала весла само кажњеника, него и “обичних” људи, што је у оно време представљало неку врсту данашње војне обавезе. Један од најбољих познавалаца бокелског поморства Максим Злоковић спомиње Љубишу Стјепановића из Луштице који је 7. новембра 1459. године опуномићио Марина Иванова из Котора да од суда и млетачких власти наплати плату коју је требало да прими његов брат Брајко Стјепановић, стрелац на галији који је у међувремену преминуо. Име још једног поморца из Луштице, две године касније, може се наћи у једном трговачком спису. Реч је о Раду Љубишићу, “морнару из Луштице” који је 3. јануара 1461. од Радонца Тудоровића, такође из Луштице, купио комад земље. У можда највећој, а свакако најчувенијој поморској бици у историји, оној између хришћанске и отоманске флоте код Лепанта 1571. године, учествовали су и Луштитчани, на которској галији под командом знаменитог Јеронима Бизантија. Име Луштитчанина Радића Вукојевића може се наћи на списковима морнара са ратних и других бродова XV века. Овај Вукојевић спомиње се и 3. јула 1469, кад се задужио код Фрања Болице за 22 перпера. Та знатна свота новца у то време била му је потребна да би од Болице купио вина.

Дакле, историјски је неспорно учешће Луштитчана у поморству Боке још од половине XIV века. Као поморски капетани из Луштице се први спомињу Мижевићи, у XVII веку, а име патруна Вука Казанчевића (1677.) наводи се у једном финансијском уговору. Већ 1710. налазимо име Стевана Башића као власника једног једрењака и капетана Рада Јовова. Стотину година раније, 4. јула 1608. Луштитчани за огромну суму од 300 талира превозе на другу обалу Јадрана, у Трани, извесног калуђера Дамјана, оптуженог од млетачки власти за “субверзивне послове у Албанији”. Будући да се ради о тајним пословима може се разумети што се имена тих Луштитчана не спомињу.

У XVII веку на велику сцену бокелског поморства ступају Јановићи и Кршанци, а у XIX веку, ту су и Калуђеровићи, Тројановићи и Митровићи. Њихово “владање морем” може се пратити све до почетка XX века, до самог краја бродова на једра.

Највећу славу од свих Луштитчана у поморству и то славу светских размера несумњиво је заслужио Петар Замбелић, попут многих Бокеља, далеко од своје отаџбине, крајем XIX века. Осим породичних сећања био је готово заборављен, све док Милан Вукелић, дугогодишњи дописник “Политике” из Херцег-Новог у “Јадранској стражи” број 6, од јуна 1939. није објавио текст под насловом “Петар Замбелић - поморац и истраживач”. Тринаест година доцније, Игњат Злоковић, потомак знамените породице из Бијеле и врсни познавалац бокелске прошлости, у “Годишњаку” Поморског музеја у Котору, половином прошлог века, тачније 1952, о Петру Замбелићу написао је кратку notiцу. Злоковићу је податке о свом стрицу Петру уступио Јоко Ђ. Замбелић из Херцег-Новог.

Понудио је превод делова књиге Луке Боначића-Дорића “Resumen historico del esrecho u la Colonia de Magallanes” објављене у граду Пунта Аренас (Чиле) 1937-1939. године. Врло је вероватно да је Јоко Ђ. Замбелић исте или сличне податке дао и Милану Вукелићу за његов знатно опширнији текст у “Јадранској стражи”.

Лако је уочљиво да се неки подаци не подударају, посебно кад је реч о битним датумима, на пример, години рођења и смрти, затим одласка у Јужну Америку итд. Остаје и питање зашто је први Вукелићев текст о Замбелићу три-четири пута дужи од оног који је после десет и више година написао Злоковић, иако је логичније да буде обрнуто, будући да је которски “Годишњак” часопис мањег домета од “Јадранске страже”, на пример. На месту је и питање да ли је Злоковић знао за Вукелићев текст. Питања, наравно, има још а на нека ћемо настојати да одговоримо.

За већину редова који следе треба захвалити Петру Јока Замбелића, поморцу из Херцег-Новог, унуку Ђура, брата славног поморца. Он од ране младости трага за сваким писаним документом о свом славном деди или ђеду, како се каже у Луштици, Херцег-Новом и уопште у Боки.

Петар Ј. Замбелић више пута је боравио на самом југу Јужне Америке, у Пунта Аренасу, месту где је његов славни имењак стекао велики углед и славу. Чак је, по сопственом признању, “неко време” тамо играо кошарку. Рођен 1946, био је у младости активан спортиста и голман ватерполо клуба Јадран из Херцег-Новог, па му није било тешко да уз ватерполо заигра и кошарку.

Скромна спомен плоча на родној кући Петра Замбелића у истоименом засеоку Радованићи у Луштици подигнута је 1952. године, више од стотину година након његовог рођења, и то је био повод да Игњат Злоковић објави оних тридесетак редова у Годишњаку. Животни пут овог по достигнућима у поморству најчувенијег Луштитанина изложен је сажето, па зато цитирамо Злоковића.

“Рођен је 1849. године у поморској породици. Поморству се одео још у својој дванаестој години. Пловио је једрењацима по Средоземном Мору, док није као заповједник једног грчког једрењака отпловио за Аргентину 1870. године. Нешто касније прешао је у Републику Чиле, која је управо тада радила на подизању свога бродарства, и пловио од Факланда, кроз Магеланов Мореуз, до Валпараиса. Будући дуже времена водич бродова на овом опасном пролазу, он је детаљно упознао и проучио ове крајеве. Образован и упоран, почео је да се бави истраживачким радом. На подручју Магеланова Мореуза и Огњене Земље открио је пролазе, острва и групе острва, која дотада нијесу била забиљежена на географској карти. Олује и бродоломи нијесу омели његово одушевљење за истраживање и нове подвиге. Био је у то вријеме најбољи познавалац обију обала Јужне Америке - атлантске и пацифичке. Све је то био резултат његовог свестраног познавања поморских наука - математике,

астрономије, наутике, метеорологије и међународног поморског права. Осим матерњег језика говорио је: енглески, шпањолски, холандски, италијански, грчки, турски и арапски.

Послије више година упорног рада Замбелић постаје главни стручни експерт чилеанске ратне морнарице и члан Државне комисије за подизање Огњене Земље и територије око Магелановог Мореуза. Чилеанске новине тога доба много су писале о његовом раду, а неке од њих називале су га достојним насљедником Колумба и Магелана.

Круну његових успјеха представља 1880. година, када је једна енглеска научна експедиција стигла у Чиле ратним бродом “Насан”. Она провјерава Замбелићева запажања и открића и налази да су тачна. На основу тих његових запажања исправљају се и енглеске поморске карте Магелановог Мореуза.

Хидрографски уред чилеанске ратне морнарице располаже многим подацима о Замбелићевом научном раду, али се нажалост код нас о њему мало зна. Као прави поморац, он је часно служио своме звању, свјестан да су море и морски путеви заједничка својина свих народа који по њима плове и да је свака тековина у поморској науци општенародна.

Умро је на својој дужности, смрћу која за поморца није ни ријетка ни необична. Као прагилац једне енглеске експедиције, која је 1907. године испитивала обале Патагоније, нестао је заједно са читавом експедицијом. Гроб капетана Петра Замбелића, негдје на обалама далеке Патагоније, доказ је више да су сви свјетски поморски путеви засијани незнатим гробовима хиљада наших помораца. Они су нестали у борбама са морским стихијама, а у тежњи да допринесу привредном благостању свог родног краја, његовој култури и цивилизацији.”

Толико Игњат Злоковић, на основу података из књиге које му је поверио Јоко Замбелић.

О Петру Замбелићу пише и Јоже Смоле, словеначки политичар, у време настанка текста 1953. у “Борби” млад новинар, а три године доцније (1956.) у Љубљани се појављује превод књиге Џошуе Слокама “Salling Alone Aground the World” у којој овај поморски авантуриста описује своје самотно путовање једрилицом око земаљске кугле. Слокам је био први човек који се упустио у овакав подухват. Испловио је 15. априла 1895. из Бостона, а у Пунта Аренас стигао је 13. фебруара 1896, где су га затекле неприлике због пиратских напада индијанских урођеника на бродове и њихову посаду. Управо је тих дана гувернер провинције Магаланес послао казнену експедицију у неко насеље на Огњеној Земљи због покоља посаде једне шкуне.

Новинар Ненад Гол, у загребачком Вјеснику од 15. јуна 1986, објављује текст под насловом “Магеланов насљедник из Боке” и преноси из Слокамове књиге делове који говоре о нашем Петру Замбелићу, односно, како пише амерички аутор, “Pedru Samblichu”.

Ево тих одломака, по Галу односно Слокаму:

“Лучки капетан, чилеански морнарички часник, препоручио ми је да укрцам неколико људи за борбу с Индијанцима. Савјетовао ми је такођер да причекам док не наиђе неки чилеански брод да ме прати. Преврнуо сам читав тај крај и једва нашао једног човјека који је био вољан да ми се придружи, али и тај уз увјет да укрцам још једног човјека и његовог пса. Како нитко други није хтио поћи са мном, а пса нисам желио имати на броду, напустио сам даљње трагање и набио све своје пушке... У таквој ситуацији прискочио ми је у помоћ Pedro Samblica, поштен и искусан Аустријанац (Луштица и Бока у то време били су под Аустро-Угарском - п.п.) који ми је даровао торбу чавала каквима се закива оплата. Ти чавли вриједили су ми више него сви за борбу способни мушкарци и пси Огњене земље! Прво му рекох да не требам такве чавле на броду, али он се само смјешкао мојем неискуству и остао при своме да ћу их ипак још загребати. - Само, морате их пажљиво употребљавати, додао је, тако да сами не нагазите на њих. При том је намигнуо и тек тада ми сине како се ти чавли употребљавају.”

Петар Замбелић му је том приликом донео “пуну торбу препеченаца” (двопека, бешкота) и доста димљеног меса дивљачи.

“Тврдио је да мој обични препеченац, који је лако ломљив, није тако храњив као његов. Тај је пак био толико тврд да сам га могао ломити само ударцима бата. Осим тога, са свог властитог скопа дао ми је компас, морам признати - бољи од мога, а уз то ми је понудио и једро... Напокон, та дарезљива људина донио ми је и стакленку фуеганског златног праха из неког налазишта за које је само он знао, нудећи ми да узмем колико ми год треба. Вјеровао сам да ћу успјети и без тога и имао сам право. Као што се касније показало, Samblichevi чавли били су ми вреднији од злата.”

Слокам ће се, касније, док је пролазио Магелановим мореузом, још једном сетити нашег Луштичанина.

“Када ме почео хватати сан, палубу сам посуо чавлима и тек тада отишао у кабину. При том нисам заборавио савјет мога старог пријатеља Samblica да припазим како сам не бих нагазио на њих.”

Петар Замбелић имао је 21 годину кад је стигао у Буенос Аирес, а 23 кад је кренуо даље према југу и кроз Магеланов мореуз из Атлантског прешао у Тихи океан. Наставио је путовање до Валпараиса, чилеанске луке на Пацифику. Враћајући се истим путем, у тада малом граду Пунта Арена, на најјужнијој тачки јужноамеричког континента, затекао је “једног нашег човека”, Далматинца са отока Зларин. Овај град на обали Магелановог мореуза, који дели Јужну Америку од острва Огњена земља, основан је тек 1847. године. Од открића мореуза више од три столећа раније, 1520. године, цео овај крај познат по веома хладној клими и олујним ветровима, био је готово заборављен.

Да га не би запосјела нека европска држава, чилеанска влада је подигла ондје кажњеничку колонију - попут Сибира у царској Русији или француске Гвајане. У ове забите и сурове предјеле “на крају свијета” досељенике ће привући тек вијести о богатим налазиштима злата. Бљесак жутих зрнаца по пјесковитом приморју и прудовима бистрих ријека Огњене земље привлачио је попут магнета. Досељенички вал што га је “златна грозница” покренула према Огњеној земљи повукао је за собом и прве наше досељенике. Према статистичким подацима, међу 2085 становника Магаљаноса била су и деветорица из наших крајева. Десет година касније њихов се број већ попео на 359, а затим је још брже растао” пише Ненад Гол.

Пунта Аренас, познат и као најјужнији град на свету, постао је и незаобилазна лука на поморском путу из Атлантика у Пацифик. За непуних стотину година нарастао је на 70.000 становника. Даљи развој успорило је прокопавање Панамског канала 1914. године, али је овај град и данас важна извозна лука Чилеа. Огњену земљу и овај сурови крај Јужне Америке населили су у другој половини XIX века многи Далматинци и Бокелји, а међу првима и Петар Замбелић. Убрзо је овај наш Луштитчанин са човеком са Зларина кренуо у трговину пловехи око Огњене земље и по злу чувеног рта Хорн, снабдевајући храном и другим потрепштинама индијанске домороце.

Колико је то трајало нема поузданих података, али се 1878. може узети за датум кад је Замбелић постао стални становник Пунта Аренаса односно чилеанске покрајине Магаљанес. Наиме, 6. децембра те 1878. године обављен је, по налогу гувернера Магаљанеса дон Чарлса Вуда први попис становништва. Само су тројица становника носила словенска имена, неспорно са наше, јадранске обале: браћа Матео и Симон Паравић и наш Педро (Петар) Замбелић. Данас у провинцији Магаљанес живи више од 15.000 потомака наших људи.

Чилеански историчар јужнословенског порекла др Матео Мартинић - Борош у књизи “La imigración yugoeslava en Magallanes”, објављеној у Пунта Аренасу 1978. године, пише да “има основа” да је Замбелић у почетку повремено пловио “као члан посаде или пилот” на једрењацима који су ловили фоке. Бавио се и неком врстом трговине и хотелијерства истовремено. Његов потомак и имењак Петар, завршио је поморску школу у Котору и настављајући традицију своје породице отиснуо се на море. Каже да је о свом деди, односно дедином брату Петру Замбелићу, чешће почео да размишља 1966. године, а онда је одлучио да искористи прву прилику и посети Патагонију, чилеанску провинцију Магаљанес и Пунта Аренас. Жеља му је била да сазна све шта је могуће о свом претку који се тамо доселио у време масовних миграција, пре стотинак и више година. Додаје и да је у Магаљанесу боравио најмање десетак пута и да ће кад се прилика укаже Пунта Аренас посетити опет. Може се замислити

колико се обрадовао кад је у Пунта Аренасу пронашао улицу “Pedra Zambelicha”. Срео је и историчара Матеа Мартинића, који му је са поштом поклатио своју књигу о нашим емигрантима у Магаланесу.

Прилика је да се на овом месту исправи и податак на интернету о националној припадности Замбелића. Наиме, уместо Србин на интернету је написано да је Хрват, што, наравно, није тачно, јер и Лукас Боначић у својој књизи “Resumen historico del estrecho u la Colonia de Magallanes” (1937.) исправно наводи националну и верску припадност Петра Замбелића - Србин (“Servo di Bocca di Cattaro) и православац.

У Пунта Аренасу Петар Ј. Замбелић пронашао је и више од стотину година стари примерак рачуна дедине “бутиге” из 1899. године. Фирма чувеног нашег поморца звала се “Порвенир”. Упамћено је и записано да је, уз осталу робу, продавао и ликере. Тамо је затекао Сава Дундића, угледног грађанина Патагоније, пореклом са Цетиња, Илију Бискуповића, Мила Кршанца из Луштице и потомке многих наших људи који су стекли углед у Чилеу.

Чини се да је Петру Замбелићу добро кренуло у Пунта Аренасу, јер се убрзо по доласку оженио са Францускињом Маријом Вирџинијом Клерк. Из овог брака није имао деце, па се по други пут оженио једном Чилеанком и с њом добио две кћерке. О овим појединостима причао му је “ћед Ђуро”, о коме се славни брат Петар Замбелић посебно бринуо, прича унук Петар.

Привлачности мора и пловидбе, и поред успешности у трговини, Петар Замбелић није могао да одоли. С бродићем “Гром”, у потрази са фокама и нутријама (због крзна) пролази кроз замршене и дотле неистражене и сасвим непознате мореузе Магаланеса и ускоро стиче углед најбољег познаваоца морских канала Патагоније и Огњене земље. Од тих открића више се бавио пловидбом него трговином, о чему сведоче извештаји научних и других експедиција које су се крајем XIX века пућивале у ове забачене и једва мало познате крајеве света.

У бродском дневнику италијанског крсташа “Караћоло” капетан бележи да га је капетан Петар Замбелић провео кроз неистражена подручја југа Америке. Замбелић ускоро постаје командант на чилеанским једрењацима и небројено пута пролази кроз Магеланов мореуз од Фокландских острва на Атлантику до чилеанске луке Валпараисо на Пацифику. Влада Чилеа указује му поверење да с ратним бродом “Кондор” истражи дотад непознате пределе и пролазе око Магелановог мореуза, у Патагонији и Огњеној земљи.

О том Замбелићевом задатку 31. маја 1880. сачуван је извештај Главног поморског одсека ратне морнарице Чилеа.

Документ издат у Валпараису, у преводу, гласи:

“Опуномоћује се гувернер провинције Магаланес да уговори службу г. Петра Замбелића да као службени водич и експерт за канале

Патагоније и Огњене земље спроводи националну извидницу “Кондор” у експедицијама откривања непознатих крајева канала, база и рибарских постаја за лов туљана. Главна благајна у Пунта Аренасу исплатиће г. Замбелићу за његов рад месечну плату од 200 чилеанских златних песоса, почев од 1. августа до опозива.”

Да је овај посао истраживања непознатих предела и морских пролаза успешно обављао потврђују и признања не само чилеанског него и енглеског, француског и италијанског адмиралитета. Петар Замбелић је заслужан и за исправке географских карата из 1826. године. Наиме, он је утврдио да неки делови Магаљанеса не представљају компактно копно, већ низ острва и архипелага испресецаних каналима. Осим тога открио је нови улаз за бродове у Магеланов мореуз и канал Фалос у читавој његовој дужини, од архипелага Гвајатекас до мореуза Тринидади. Гувернер Магаљанеса Диего Дубие Алмеида унапредио га је на функцију саветника за колонизацију и организацију нових територија чилеанског југа. Убрзо је овај наш поморац из Луштице израстао у легенду.

“Људе је фасцинирао и својим изванредним познавањем математике и астрономије као и ретким полиглотским способностима, говорио је чак осам страних језика, иако је у свему био самоук.”

Мали је број помораца у свету који се усудио да оплови Рт Хорн (Рог), посебно од запада према истоку. Тај сурови предео мора и копна Замбелић је први истражио и упознао “као свој џеп”. На тај начин помогао је капетанима да се после његових открића боље снађу на овом опаком пловном путу.

Исте 1972. године, кад је Милош Ш. Липовац објавио у књизи “12 вјекова бокелске морнарице” свој рад о Прчањанину Иву Висину, “првом Југословену који је опловио свет”, на Риједи је изашла књига “Опловити Кејп Хорн” Радојице Барбалића и Ива Јурковића.

“Тај пут је откривен негдје око 1624. године од холандског адмирала Шаренхата, по другима осам година раније, 1616. године, по холандским поморцима Willemu Schouttenu и Jacobu Lamarieу, који су дали том стравичном отоку и рту име Ламаиреовог родног мјеста Ноогп - симпатичног и питореског мјеста у Холандији. - Иако откривен, без обзира да ли 1624. или 1616. године, током многих десетљећа није привлачио ни бродове, ни морепловце. Један од најнемирнијих крајева земљине кугле, гдје су тишине врло ријетке и гдје редовно не трају дуже од двадесети четири сата - како нам то тумаче метеоролози и океанографи, како нам то тумаче Портолани и пељарске стручне књиге за поморску навигацију, није привлачио ни поморца Магелана, који је сјеверније од тог стравичног рта и отока, што је стварао немир у срцу и будио машту морнарске психе, примитивних осјећаја и склоности, - тражио пут, тражио пролаз у Пацифик.

...Тек након Наполеоновог раздобља, када је карта пловидбених

праваца свјетским морима усавршена по Меркарторовој пројекцији, када су упознате морске и зрачне струје, када су упознати вјетрови што владају у појединим предјелима земљине кугле, у стјечиштима супротних зрачних струјања и утјецаја мора, дала је та слика точну пројекцију утјецаја циклона који припадају поларном фронту јужне хемисфере у сукобу струјања Тихог и Атлантског океана, стварајући баш управо у предјелима Саре Хорна депресију у којој се вјетрови смјера NW са западне стране, а смјера SW са источне стране натјечу у својој снази, у својој јакости. - И у стјечишту тих међусобних кошкања NW и SW, упорни заповједници једрењака хтијући показати и посади, а можда и неком супарнику своју поморачку способност и навигационе врлине, измучише своје посаде маневрима крижања, претега, јачања и смањивања једара, каткада у узалудној десет и двадесетдневној борби са вјетром, са морем, са живцима, да успију продријети у Тихи океан. Колике ли су трагедије остале незаписане, тек можда покоји остатак дрва, појаса за спашавање са натписом брода, пронађен негдје наплављен на обале Патагоније, одају само претпоставку да заповједникова тежња није успјела.”

Опловити Рт Хорн значило је бити морнар над морнарима, сведочи ауторима ове прелепе књиге Бранко Широла (рођен 1884.), један од последњих људи с источне обале Јадрана који је на једрењаку прошао поред овог Рта. Пре тридесетак па и више година, кад је настала ова књига, једва су се могли пронаћи живи сведоци невоља пловидбе на једрењацима по овим суровим крајевима.

Роберт Рандић (р.1890.) сећа се јутра 1. септембра 1909.године:

“Почео је пакао преласка из Атлантика у Тихи океан. Валови су потапали палубу ужасном тутњавом. Оркански вјетар срушио се на наш брод, на којему су била извјешена само доња једра...Тако смо лутали неколико сати на десну муру, неколико сати на лијеву. Да се одморимо барем један сат, капетан је наредио да пловимо “пред вјетром”. Међутим, и тај покушај био је очајан, па смо убрзо једрили по ранијем курсу... Лутајући у друштву с албатросима стигли смо исцрпљени све до 62. ступња...Конечно, после 32 драматична дана, у тренутку док сам се налазио за кормилом, опазио сам око 7 сати ујутро да снијег креће споро, али стално из четвртог квадранта у трећи. Био је то само знак да смо се сретно ријешили подручја саре Хорна.”

“Мастер албатрос” односно заповедник албатрос била је почасна титула намењена поморцима који су као капетани на једрењацима опловили Рт Хорн. Колика је част била опловити овај сурови рт, посебно међу поморцима из западноевропских земаља, сведочи пример француског поморца Ива Мангија који је 1937. у граду Сан Мало Бретањ основао први клуб “сарехорнега”, оних помораца који су као капетани на једрењацима савладали Рт Хорн. Овај француски поморац убележио је и описао својих 30 путовања око овог рта. Касније су бродови радије

користили дуго векова готово заборављени Магеланов мореуз.

О Висиновим невољама приликом проласка Рта Хорн 1853. године Милош Ш. Липовац пише:

“Њему, а вјероватно и осталој посади, ово је био први пут да заобилазе Рт Хорн. Послије вишедневних тешкоћа у пловљењу, са противним вјетром и струјом (Фокландском) и скоро никаквим напредовањем према постављеном циљу, посада је била више него исцрпљена, због чега је заузела непријатељски став према капетану. Веома напето стање смирило се услед велике незгоде која је задесила брод “Сплендидо”. Један веома јак ударац вјетра преломио је главни јарбол, и брод је постао неспособан да настави путовање према Валпараису. Тада је кап. Висин донио одлуку да се склони у најближу сигурно луку у којој би могао извршити поправак... Обогаћен властитим искуством из претходног путовања, а вјероватно и осталих капетана са којима је имао прилике да се види у Монтевидеу, Висин се вјероватно држао јужније у заобилажењу Рта Хорна. Послије више дана тешког и напорног рада, борећи се са противним елементима, “Сплендидо” се нашао у Тихом океану.”

Многе пролазе у острвском архипелагу јужних обала Јужне Америке открио је, четврт столећа након Висиновог путовања, управо Петар Замбелић и тиме спасао на десетине, можда и стотине живота оних помораца који би заувек остали у негостољубивом леденом мору на самом домаку Антарктика.

Неки биографи пишу да је Петар Замбелић окончао живот у мору 1907, док лист “Ел Магаланес” из Пунта Аренаса његову смрт помера на четири године раније. У овом листу од 6. децембра 1903. под насловом “Zambelic, el pionero Yugoslavo” аутор Лоренцо Рамирез Н., капетан фрегате, написао је:

“По писмима примљеним из Ушuale, датираним 3. децембра, сазнајемо да је у тим крајевима погинуо Педро Замбелић. Био је поморац по професији, пилот у теснацу и каналима Патагоније и Огњене земље, јер је врло добро познавао те крајеве. Генерална дирекција морнарице именовала га је за пилота експерта провинције Магаланес. Средином прошлог месеца напустио је Пунта Аренас пилотирајући до Ушuale голету (тип брода - пп) “Кети И.М.”. У Ушuali се укрцао с неким Берtrandом на мањи једрењак, с намером да пођу у лов на туљане. Кад су били испред Валале јаки ударац ветра преврнуо је брод. Замбелић је притом задобио ударац од којег је бачен у море где се утопио. У Пунта Аренасу оставља удовицу, неколико деце и осталу родбину.”

Ово је, дакле, прилика да се - и на спомен плочи на његовој родној кући у Луштици - исправи година његове смрти.

О Петру Замбелићу пише и Адам Етеровић, амерички историчар пореклом с Брача, рођен у Сан Франциску 1930, нарочито познат по књизи “Југословени у Калифорнији”. Међу истакнутим Србима у обе Америке,

уз Милоша Вукасовића, како каже “оца аргентинске морнарице”, наводи и Петра Замбелића “кормилара који је пронашао пут кроз Магеланов теснац”. Занимљиво је да у Калифорнији, дакле Северној Америци, Етеровић, у Вирџинија Ситију налази 1878. године Ђорђа Замбелића који тргује воћем, а у Сан Франциску 1885. и Рада Замбелића, за кога каже да је “власник једног бара”.

Да прича о животу и делу Петра Замбелића заслужује даље истраживање потврђује и опсежан рад др. Љуба Леонтића “Југославенско исељеништво и трговачка морнарица” објављен у јубиларном “Поморском зборнику” 1962, прва књига. На страни 1240. Леонтић пише да су “први наши досељеници који су стигли у близину Огњене Земље и прошли Магаљанес били поморци са Брача” који се “стално настанише у Пунта Аренас године 1880.” Леонтић даље наводи да је реч о морнарима, рибарима, бродоградитељима, трговцима, хотелијерима. Седам страница после, у фусноти, Леонтић наводи више имена и дела наших људи с друге стране Атлантика, а о нашем Бокелју и Луштичанину пише тек узгред: “Можда је ипак од тога свега интересантнија историја Петра Замбелића, пом. капетана из Котора, који је први од наших људи дошао у Магаљанес (1872)...” О Замбелићевој “интересантнијој историји” ни речи више, осим што је лако уочити да наши исељеници први пут у Магаљанес нису стигли 1880, већ осам година раније кад је тамо стигао Петар Замбелић.

Да не треба престати трагање за ликом и потпунијим делом Петра Замбелића опомиње и пример “Поморске енциклопедије” која о њему, попут неких ранијих писаца, наводи више нетачних података. У издању Југославенског лексикографског завода из Загреба 1964. у осмој књизи на страни 196. наводи се као година његовог рођења 1830, а година смрти 1907, што је обоје нетачно, јер Петар Замбелић рођен је двадесет година доцније, а нестао четири године пре него што је написано. Пише такође да је од 20. године живео у Пунта Аренасу, Чиле, и да му је 1860. чилеанска влада доделила брод “Кондор”. Те 1860. Петар је имао једанаест година, што је још један доказ да се и у енциклопедијама пише површно. Стоји и да се “бавио у доколици математиком и астрономијом а помагао и око смештаја наших исељеника у Чилеу”. Ово друго свакако је тачно јер Петар је “повукао” са собом и брата Ђура, чији се унук Петар показао као драгоцен сарадник у прикупљању података за ове скромне редове о нашем славном истраживачу. У “Енциклопедији” још стоји да је настрадао “као заповједник једне енглеске јахте у лову на туљане”. А “Мала енциклопедија Просвете” (издање 1978.) чак и не спомиње Петра Замбелића.

Прва реченица о Петру Замбелићу на Интернету (moljac.hr) почиње нетачним податком: “Хрватски поморац...” итд), преостали текст је углавном коректан и садржи неколико нових чињеница, попут датума

његове женидбе (прве или друге?) 20. III. 1875, затим године куповине брода “Гром” 1880, “којим истражује за себе” и оцене која може да Замбелићу служи на част: “Мало је капетанских дневника да се у њима не спомиње име Петра Замбелића у својству водича”.

Петар Ј. Замбелић, осим Пунта Аренаса, намерава да посети поморске институте у Лондону, Паризу и Риму, са жељом да употпуни сазнања и документе о свом славном претку. Сазнао је, каже, да се у овим угледним научним институцијама могу пронаћи досад непознати, драгоцени подаци. О својој породици и прецима каже да су се “по предању” доселили са Крфа пре 400 година, али и да је улицу по имену Замбели, на пример, пронашао у Венецији. Има Замбелића, каже, и у Северној Италији, а било их је више и у Боки, у Перасту, на пример.

Трагање за пуном истином о Петру Замбелићу, поморцу познатијем у свету него у својој земљи, чак и у његовој родној Луштици и Боки, може се и мора сматрати обавезом сваког Бокелџа који држи до себе и свог родног краја.

Ово је скромни покушај да се сазнања о њему бар мало прошире, а упућенији у ову област подстакну на истраживање живота и рада и других знаменитих Бокелџа чији су гробови расути широм света, а дала, на жалост, неупамћена и незабележена, може се чак рећи и највећим делом заборављена.

ARMADA JENEFAL
DEPARTAMENTO
DE MARINA

El Mayor Jral del D.
parlamento que suscribe, certi-
fica: que el piloto de la mar-
na mercante austriaca Don Pedro
Zambelich ha venido pilotando
desde Santa Aenas hasta este
puerto, el escamparia de guerra na-
cional "Huenuel" donde ha fon-
deado sin novedad.

Valparaiso Mayo 3 de 1890
R. L. Valdivia

LUKA BONAČIĆ-DORIĆ B.

RESUMEN HISTORICO

DEL

ESTRECHO

Y LA

COLONIA DE MAGALLANES.

Desde el Descubrimiento
y la Conquista hasta el
Centenario de la Inde-
pendencia de Chile. —

PUBLICADO POR
"LA NUEVA EPOCA YUGOESLAVA"

PUNTA ARENAS,—MAGALLANES—(CHILE).

ENERO 1937—MAYO 1939.

Imp. "La Nacional"

LUCAS BONAČIĆ-DORIĆ B.

HISTORIA

DE LOS

YUGOESLAVOS EN MAGALLANES

S U V I D A

Y

S U C U L T U R A

— TOMO SEGUNDO —

PUNTA ARENAS — MAGALLANES — CHILE
